

‘רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי שמעון בן הסגן: דוחה את יו”ט ואינו דוחה את יום צום’.
חכמים ור’ שמעון בן הסגן נחלקו האם נדרים ונדבות קרבים ביום טוב הלכך גם אפיית הלחם דוחה, אם
לאו (פסקי הרי”ד. וצ”ע מפסחים מז.).

*

ושמא תאמר למלך לא הוכנה – תלמוד לומר גם הוא למלך הוכן –
‘... כי התלמיד-חכם, אף דאמרו ב’החליל’ (סוכה נב.) דאביי נצטער אלמלא כו’ עד דתני ליה
ההוא סבא ובתלמידי חכמים יותר מכולן – מכל מקום אמרו סוף חגיגה דאין אור של גיהנם שולט
בהם לפי שכל גופן אש – דאור של גיהנם הוא אש התאוות, כמו שאמרו בעירובין (יט.) שהכל
יורדין על עסקי הנם, ונאמר רוחכם אש תאכלכם – שמהחטא עצמו נעשה האש של גיהנם, ועל
כן, אף דאיתא במנחות (ק.) גם הוא למלך הוכן – הוא הת”ח דבו היצר גובר יותר, הוא רק דרך
הכנה, לא דרך שליטה ח”ו, כי אש התורה היא אש אוכלת אש – דגיהנם, ואין צריך הגנה
כלל...’ (מתוך לקוטי מאמרים לר”צ הכהן, עמ’ 183. וע”ע כעין זה בספרו תקנת השבין טו, עמ’ 150).

*

‘הרואה אומר ברקאי’ –

‘הרואה – פירושו מי שעניו פקוחות וחכמת אלקים בקרבו, יוכל להבחין בין יום ובין לילה גם
בשבתו בחדר סגור ואופל, בהרגשתו השינוי בחינת יום שהוא בוקר, זמן החסד וגדלות המוחין,
ובין בחינת לילה. וזה הרואה אומר ברקאי’ (עבודת ישראל, ליום הכפורים).

פרק שנים עשר – ‘המנחות והנסכים’

‘המנחות והנסכים שנטמאו – עד שלא קדשו בכלי יש להם פדיון. משקידשו בכלי אין להם פדיון’.
עיקר הענין, שדבר הצריך כלי ועדיין לא ניתן בכלי אינו מוכן להקרבה ולא חלה עליו קדושת הגוף
אלא קדושת דמים בעלמא, לכן יש לו פדיון. הלכך, כיון שלמדו (לעיל צו.) שכל המנחות יש בהם מעשה
כלי, לכן לא קדשו קדושת הגוף עד שיתקדשו בכלי. וכן הנסכים, אפשר מדכתיב ויין לנסך שלשית
ההין וכדומה – לומר שהמדות מקדשים את הנסכים, ולפיכך נמשחו המדות – לקדש את הניתן לתוכן
(עפ”י שו”ת הרשב”א ח”א לא).

ע’ בסו”ס חרושי מרן רי”ז הלוי עמ’ 261 במכתב מ”ט סיון תרצ”ג.

דף קא

‘... והני נמי אע”ג דנטמאו כטהורים דמו, דעצים ולבונה לאו בני אשווי אוכלא נינהו אלא חיבת
הקודש משוה להו אוכלא, דעצים כמה דלא משפי להו לגזירין לא מיתכשרי...’. משמע – כן כתבו

התוס' (וכ"ה בשו"ת הרשב"א ח"א לד) – שעצים ולבונה, גם קודם שנתכשרו בכלי טמאים משום חיבת הקודש עכ"פ מדרבנן, אלא שנידונים כטהורים לענין זה שאין להם פדיון [וזה שלא כדברי כמה דעות שעצים ולבונה קודם שניתנו בכלי – טהורים. עתוס' ב"ק עז ורשב"א בתשובה שם לדעת רש"י. ועתוס' חולין לו. וכן יש לדקדק מלשון הרי"ד כאן. וע' גם בספר אור שמח (שאר אבות הטומאה יא, ג)].

ויש ליתן קצת טעם בדבר, והלא מכל מקום הם טמאים ומדוע לא יהא להם פדיון? – נראה לפרש על פי דברי התוספתא (פ"ק דטהרות – הובאה בתוס' חולין לה. וברמב"ם הל' אבה"ט יא, ג) שטבול יום שנגע במנחה שלא נתקדשה בכלי – פסלה, שהרי היא כתרומה ואינה לא כקודש ולא כחולין. ויש לומר שהוא הדין ללבונה ועצים, הרי הם כתרומה מדרבנן, ולכן מקבלים טומאה קודם שניתנו בכלי, שאעפ"י שאינם ראויים למאכל וגם אין שייך 'חיבת הקודש' לפני שניתנו בכלי, טמאים מדרבנן שעשאו כתרומה. ואם כן היות שאין בהם טומאה מצד שם 'קודש' שעליהם, אלא מחמת דבר אחר – אין טומאה כזו גורמת להם אפשרות פדיה, וזהו שאמרו 'כטהורין דמו'.

אלא שעדיין צריך עיון, לפי מה שאמרו בהמשך שזה שאין להם פדיון – משום דלא שכיחי, ואם ייפדו שמה לא ימצאו אחרים (כמו שפרש"י) – והלא כיון שמכל מקום טמאים הם ואינם ראויים להקרבה לעולם, יהא הטעם אשר יהא, מדוע לא ייפדו (עפ"י אבי עזרי, שאר אבות הטומאות (רביעאה) יא, ג).

שמה י"ל שאילו היה להם פדיון, לא היו משמרים אותם בטהרה והיו גורמים להם טומאה בקלות כדי לפדותן. וכיון שאינם מצויים שקדו חכמים שישמרום ואמרו אין להם פדיון.

'אמר רב פפא: אי שמיעא ליה לשמואל הא דתניא המתפס תמימים לבדק הבית אין פודין אותן אלא למזבח... הוה הדר ביה. ולא היא, שמיעא ליה ולא הדר ביה; לאו אמרת התם כיון דלא שכיחי לא מיפרקי, הכא נמי כיון דשכיחי מומין דפסלי בבהמה... הלכך לא שכיחי. משמע בגמרא שזה שאין פדיון לצאת לחולין בבהמה שהוקדשה לבדק הבית – מדרבנן הוא שגזרו שמה לא ימצא תמימה אחרת. וכן כתבו התוס' (בובחים נט:; והרמב"ן (גטין לח:).

ואולם נראה שזה רק אליבא דשמואל שיש פדיון למנחות ונסכים טהורים קודם שנתקדשו בכלי, הגם שראויים למזבח. אבל לפי הדעות החולקות (בסמוך) נראה שדין תורה הוא, שהרי המנחות והנסכים מצויים הם ואעפ"כ אין להם פדיון – הרי שאין הטעם משום גזרת חכמים שלא ימצא אחרים תחתם, אלא כל הראוי למזבח אינו נפדה לצאת מידי מזבח לעולם, וכמו שכתב הרמב"ם (ערכין ה, ז) שעל זה נאמר ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה, כל אשר יתן ממנו לה יהיה קדש.

וכן יש להוכיח מדברי רבי אלעזר להלן שכל המנחות והנסכים הטהורים אינם נפדים, מלבד מנחת חוטא לפי שנאמר בה מחטאתו; על חטאתו – ואילו היה דין זה שאין פדיון למנחות – מדרבנן, מהו זה שמביא לימוד מן הפסוקים שמנחת חוטא יוצאת מן הכלל (עפ"י תוס' רבינו אלחנן ע"ז יג: וככל זה כיוונו גם השער-המלך ערכין ה, ה והגרז"ר בענגיס, ח"ב כד, ב).

וע' במשנה למלך (ערכין שם) שהביא להוכיח מהתוס' בובחים ק"ג, שהוא מהתורה. וער"ן נדרים כט. (וע"ש בהגהות מצפה איתן ובחדושי הגרז"ר הנ"ל). וע"ע: מנחת חינוך שנג, ה; טהרת הקדש, יד דוד והר צבי.

וכן הנצי"ב בחדושי (וע' בתשובותיו ח"ב צד) כאן הוכיח שהוא מהתורה. ולדעתו הטעם שאמרו בגמרא דלא שכיחי תמימים – הוא טעם על דין התורה, והביא דוגמא לכיו"ב.

האחרונים הנ"ל כתבו שתי הוכחות שאין להם פדיון מהתורה; א. מדברי ר' אלעזר שלמד מ'מחטאתו' כאמור. ב. ממה שאמרו להלן (בע"ב) שלדעת האומר טהורים אין נפדין, נחשב לאוכל שאינו ראוי לאכילה ולכך אינו מטמא טומאת אוכלין לר' שמעון – ואילו מדין תורה יש לו פדיון הלא נחשב 'ראוי להאכילו לאחרים' [וכבר חקרו רבות בענין 'אינו ראוי' מדרבנן אם נחשב 'ראוי' מהתורה] –

ונראה לי שבדעת החולקים שאמנם מהתורה אסור לפדות (לר' אלעזר ורב כהנא – אבל לשמואל מותר מן התורה כנ"ל), מכל מקום אם עבר ופדה – חל פדיונו מהתורה, וחכמים הם שאמרו שאין להם פדיון אף בדיעבד. ומובן שהצריך ר"א לימוד שבמנחת חוטא מותר לפדות. וכן מובן שנחשב 'אינו ראוי' – מחמת האיסור.

(ע"ב) 'מאי טעמא דר' שמעון... אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל. אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים אינו קרוי אוכל... כל העומד לפדות כפדוי.' ע' במובא ביוסף דעת סוטה ה אודות שיטתו הכללית של ר' שמעון לדון אחר התכלית המכוונת של החפץ / הפעולה, ובהתאם למילוי / אי-מילוי יעדו.

'פרה מטמאה טומאת אוכלין... פרה נפדית על גב מערכתה' – ע' במובא ביוסף דעת שבועות יא.

דף קב

'דאי בעי פריק – אמר, אי בעי הוה זריק – לא אמרינן.' רש"י מבאר שהחילוק הוא בין מחוסר פדיה שאינה אלא דברים בעלמא, למחוסר מעשה כזריקה. [הגרז"ר בענגיס (ח"ב סו, כג) באר שבשאלה זו נחלקו שתמא דגמרא ורב אשי כאן, האם מחוסר פדיה נחשב כמחוסר מעשה או לא, ובוה יישב כמה סתירות ממקומות שונים, האם מחוסר פדיה נחשב כמחוסר מעשה].

ובשפת אמת כתב הסבר אחר; הפדיה אינה אלא סילוק האיסור הרובץ על האכל, הלכך כיון שראוי להפדות נחשב הדבר לאכל כמו שהוא עתה. אבל הזריקה היא המתיר של הקרבן, והיא זאת העושה אותו ל'אכל', הלכך אין די בראויות לזריקה להחל שם אכל כבר עתה.

(ע"ב) 'היינו טעמא דרבי יוסי, דקסבר כלי שרת מקדשין את הפסולין לכתחילה ליקרב' – בפסולים כאלו שאינם פסול גמור (עפ"י רש"י). אבל שאר פסולים, אין כלי שרת מקדשם ליקרב (ע' זבחים פז). ודאי שהבשר אינו נאכל. והטעם שאין כאן פסול גמור – לפי שקבלת הדם היתה בהכשר ורק אחר כך נודע לו, ושונה משאר מקומות שמקבל בכלי דבר פסול (עפ"י תוס' כריתות כד: שפת אמת. וע"ש פירוש נוסף, דלא כרש"י).

ועוד, הרי קרבן זה בא מתחילה על הספק, וכבר נשחט ונתקבל הדם ונראה לזריקה, הלכך הוקבע הזבח בהכשר, כי בכך הכשירתו תורה. והרי זה דומה לנודע אחר זריקה שלא נפסל (עפ"י חזו"א זבחים יט, ב).

'אמר ליה רב אשי לרב כהנא: מדאמר רבי שמעון כל העומד לזרוק כזרוק דמי, כל העומד לשרוף נמי כשרוף דמי – נותר ופרה אמאי מטמאין טומאת אוכלין, עפרא בעלמא הוא?' הקושיא צריכה באור, היכן מצינו בדברי רבי שמעון שדבר שעומד להשרף מחמת מצוה, נפקע ממנו שם אכל על ידי כך. לא שמענו אלא כלפי ענין דיני, שהעומד ליעשות נחשב כעשוי [כגון לענין שייחשב כ'היתה לו שעת הכושר' משום שהיה ראוי לזרוק. וכן לענין אשם תלוי – כאילו נודע לו לאחר זריקה], אבל לא לענין מציאות, שלא ייחשב 'אכל', והרי הטומאה תלויה במציאות שם 'אכל' – אכן יש לפרש כוונת הקושיא, כיון שנותר ופרה אסורים בהנאה ואינם בכלל מכל האכל אשר יאכל, שהרי אי אפשר להאכילם לאחרים [ובוה הלא שמענו מר' שמעון שכיון שמצד מצות הדת הוא אסור בהנאה – פקע ממנו חשיבות אכל], אלא שאתה בא לדון מצד זה שהיתה להם בעבר שעת הכושר, לכך